

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ ΚΑΙ ΑΚΡΩΝΥΜΑ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

Κώστας Βαλεοντής

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Δίνονται οι βασικές έννοιες, όροι και ορισμοί, σύμφωνα με τον ISO, σχετικά με τον σχηματισμό των ονομάτων και όρων και ορίζεται η *συντομομορφή*, ως σύντομη μορφή, *ονόματος* ή *όρου*, *ανεξάρτητη* ή *εξηρητημένη* από την πλήρη μορφή, αντίστοιχα. Δίνονται τα είδη της *συντομομορφής* και ιδιαίτερα τα *αρκτικόλεξα* και *ακρώνυμα* (A&A) και σχηματίζεται το *ενοιοδιάγραμμα* του *συστήματος εννοιών* όπου αυτά εντάσσονται.

Επισημαίνεται η ανάγκη της χρήσης των *συντομομορφών* ως έμφυτη ανάγκη για όσο το δυνατόν ταχύτερη επικοινωνία και ιδιαίτερα σε πεδία όπως είναι οι τηλεπικοινωνίες και η τεχνολογία πληροφοριών, που παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη σημερινή *Κοινωνία της Πληροφορίας*.

Εξετάζονται τα ελληνικά A&A και σχολιάζονται διάφορα ζητήματα σχετικά με τον σχηματισμό τους και την προφορά τους. Για τη διευκόλυνση της προφοράς τους προτείνεται η καθιέρωση πέραν του *πλήρους ονόματος* κάθε γράμματος του ελληνικού αλφαβήτου και δευτέρου ονόματος (*λιτού ονόματος*).

Τίθενται οι απαιτήσεις που πρέπει να ικανοποιεί ένας κώδικας (σύνολο κανόνων) που θα καλύπτει τις ανάγκες σχηματισμού/υιοθέτησης A&A και προτείνεται ένα *Σχέδιο Κώδικα Δημιουργίας Αρκτικόλεξων και Ακρωνύμων*, του οποίου διατυπώνονται οι κανόνες, με πολλά παραδείγματα εφαρμογής για κάθε περίπτωση.

GREEK INITIALISMS AND ACRONYMS IN THE LIGHT OF CONTEMPORARY COMMUNICATIVE NEEDS

Kostas Valeontis

SUMMARY

The fundamental concepts, terms and definitions, concerning the formation of *names* and *terms*, according to ISO, are given; an *abbreviated form* for a *name* or *term* is defined as a short-length form either dependent or independent of the *full form* accordingly. The types of an *abbreviated form* are given, specifically initialisms and acronyms (I&A), and the concept diagram for the relevant concept system is depicted.

The need for using *abbreviated forms* is noted as an inherent need for communicating as fast as possible, particularly in subject fields as telecommunications and information technology, which play a leading role in today's Information Society.

The Greek I&A are explored and various matters concerning their formation and pronunciation are commented. To facilitate their pronunciation a second name (a *succinct name*), apart from the full name, for each letter of the Greek alphabet is suggested.

The requirements to be satisfied by a *code* (set of rules) covering the needs for forming/adopting I&A are put and a *Draft Code of Initialisms and Acronyms Creation* is proposed, whose rules are formulated, and accompanied by many application examples as appropriate.

1 Βασικές έννοιες, όροι και ορισμοί

Σύμφωνα με τις ισχύουσες απόψεις της Ορολογίας που έχουν κωδικοποιηθεί από τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης (ISO) [1] [2] – οι οποίες δεν είναι παρά απόρροια και συνέχεια των απόψεων της κλασικής Λογικής [3] – οι **έννοιες**¹ των ειδικών θεματικών πεδίων **κατασημαίνονται** (= παριστάνονται) είτε **λεκτικά** είτε **μη λεκτικά**. Στην πρώτη περίπτωση η **κατασήμανση** είναι ένας **όρος**, όταν πρόκειται για έννοια **γενική** (που αντιπροσωπεύει μια ομάδα **αντικειμένων**), ή ένα **όνομα**, όταν πρόκειται για έννοια **ατομική** (που αντιπροσωπεύει ένα μοναδικό **αντικείμενο**). Στη δεύτερη περίπτωση, μια συνήθης κατηγορία μη λεκτικών κατασημάνσεων είναι τα **σύμβολα** με τα οποία παριστάνονται έννοιες τόσο γενικές όσο και ατομικές. Παραδείγματα: ο όρος **πύργος** παριστάνει τη γενική έννοια «**πύργος**» που αντιπροσωπεύει κάθε **πύργο**, το όνομα **Λευκός Πύργος** παριστάνει την ατομική έννοια «**Λευκός Πύργος**» που αντιπροσωπεύει τον **γνωστό πύργο της Θεσσαλονίκης**, τα σύμβολα «**V**», «**Ω**» στη Φυσική παριστάνουν διεθνώς τις έννοιες «**βολτ**» και «**ωμ**» (**μονάδα ηλεκτρικής τάσης και αντίστασης, αντίστοιχα**), ενώ το σύμβολο \otimes του κώδικα οδικής κυκλοφορίας παριστάνει την έννοια «**χώρος απαγορευμένης στάθμευσης**».

Ο όρος που περιλαμβάνει μόνο μία **ρίζα** είναι **απλός όρος** (όπως οι όροι: **ήχ-ος**, **κίν-ηση**, **φω-ς**), ενώ ο όρος που περιλαμβάνει δύο ή περισσότερες ρίζες είναι **σύμπλοκος όρος** (όπως οι όροι: **ηχ-ο-απο-ρρόφ-ηση**, **χρόν-ος κίν-ησης**, **φωτ-ο-βολ-ία**, **ορα-τό φω-ς**).

Ο **όρος** που σχηματίζεται με σύντμηση και συγχώνευση δύο ή περισσότερων χωριστών **όρων** λέγεται **σύμμειγμα** – όπως είναι οι όροι **δυφίο** [= **δυ**(αδικό) (**ψη**)**φίο**], **ευρωκώδικας** [= **ευρω**(παϊκός) **κώδικας**] και **πετροδολλάριο** [= **πετρ**(ελαι)**οδολλάριο**].

Συχνά για λόγους συντομίας και γλωσσικής οικονομίας αντί της **πλήρους μορφής** (ή **ανεπτυγμένης μορφής**) μιας λεκτικής κατασημάνσης (όρου ή ονόματος) μεγάλου λεκτικού μήκους χρησιμοποιείται συντομευμένη μορφή, ή **συντομομορφή**, που είτε επιλέγεται ανεξάρτητα από την πλήρη μορφή (**ανεξάρτητη συντομομορφή**) είτε σχηματίζεται με παράλειψη λέξεων ή γραμμάτων της πλήρους μορφής (**εξηρητημένη συντομομορφή**), και παριστάνει την ίδια έννοια, χρησιμοποιούμενη ως συνώνυμο της πλήρους μορφής.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα **ανεξάρτητης συντομομορφής** είναι το (δεύτερο) **όνομα «ISO»** [ευρωπ. προφορά: [ízo], αμερ. προφορά: [áiso] και λανθασμένη προφορά: [ái-es-óu)] [4] του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης, που επελέγη² ταυτόχρονα με το πλήρες όνομα **International Organization for Standardization** ως διεθνούς χρήσης συντομομορφή, η

¹ Στο τέλος του κειμένου δίνεται Λεξιλόγιο ελληνικών όρων μαζί με τους αντίστοιχους ισοδύναμους αγγλικούς όρους
² Όπως μας πληροφορεί ο ίδιος ο ISO (<http://www.iso.ch/iso/en/aboutiso/introduction/whatisISO.html>)

οποία προκύπτει από την ελληνική λέξη «**ίσος**», με τη συμβολική σημασία της «**ισότητας**» προς τα πρότυπα.

Υπάρχουν οι ακόλουθες κατηγορίες *εξηρητημένης συντομομορφής*:

- συντομογραφία,
- συντετμημένη μορφή (συντετμημένος όρος, συντετμημένο όνομα),
- συνοπτική μορφή (συνοπτικός όρος, συνοπτικό όνομα),
- αρκτικόλεξο και
- ακρώνυμο.

Η **συντομογραφία** (μη προφερόμενη συντομομορφή) δημιουργείται με παράλειψη τμήματος λέξης, ολόκληρης λέξης ή λέξεων και/ή τμημάτων λέξεων που αποτελούν έναν όρο ή ένα όνομα. Μερικές φορές αρκεί το πρώτο γράμμα μιας λέξης. Άλλοτε γίνονται ομαδοποιήσεις γραμμάτων μικρών φράσεων. Στη θέση των ελλειπόντων τμημάτων συνήθως μπαίνει *τελεία σιγμή* (.), μερικές φορές και *δεξιοπλαγία* (*l*). Οι συντομογραφίες γράφονται συντομότερα από τις αντίστοιχες πλήρεις μορφές, αλλά προφέρονται όπως ακριβώς οι πλήρεις μορφές. Παραδείγματα: **κ.τ.λ.** (*και τα λοιπά*), **πρβλ** (*παράβαλε*), **κ.ά.** (*και άλλα*), **κ.τ.τ.** (*και τα τοιαύτα*), **κ.ο.κ.** (*και ούτω καθεξής*), **Δ/νση** (*Διεύθυνση*), **Κων/νος** (*Κωνσταντίνος*)

Η **συντετμημένη μορφή** (όρος ή όνομα) είναι συντομομορφή που σχηματίζεται με παράλειψη (*σύντμηση*) του πρόσθιου τμήματος (*πρότμηση*), του οπίσθιου τμήματος (*απότμηση*), του μεσαίου τμήματος (*συγκοπή*) ή και των δύο ακραίων τμημάτων (*αμφίτμηση*) ενός μονολεκτικού όρου ή ονόματος. Παραδείγματα: **σοδειά** (*εσοδεία*), **προκάτ** (*προκατασκευασμένος*), **κορφή** (*κορυφή*), **κατοστάρι** (*εκατοστάριο*), **Θανάσης** (*Αθανάσιος*).

Η **συνοπτική μορφή** είναι συντομευμένη μορφή σύμπλοκου όρου ή ονόματος μεγάλου λεκτικού μήκους. Χρησιμοποιεί λιγότερες λέξεις για την απόδοση της ίδιας έννοιας. Παραδείγματα: **πειθαρχικό** (*συμβούλιο*), **Πάντειο** (*Πανεπιστήμιο*).

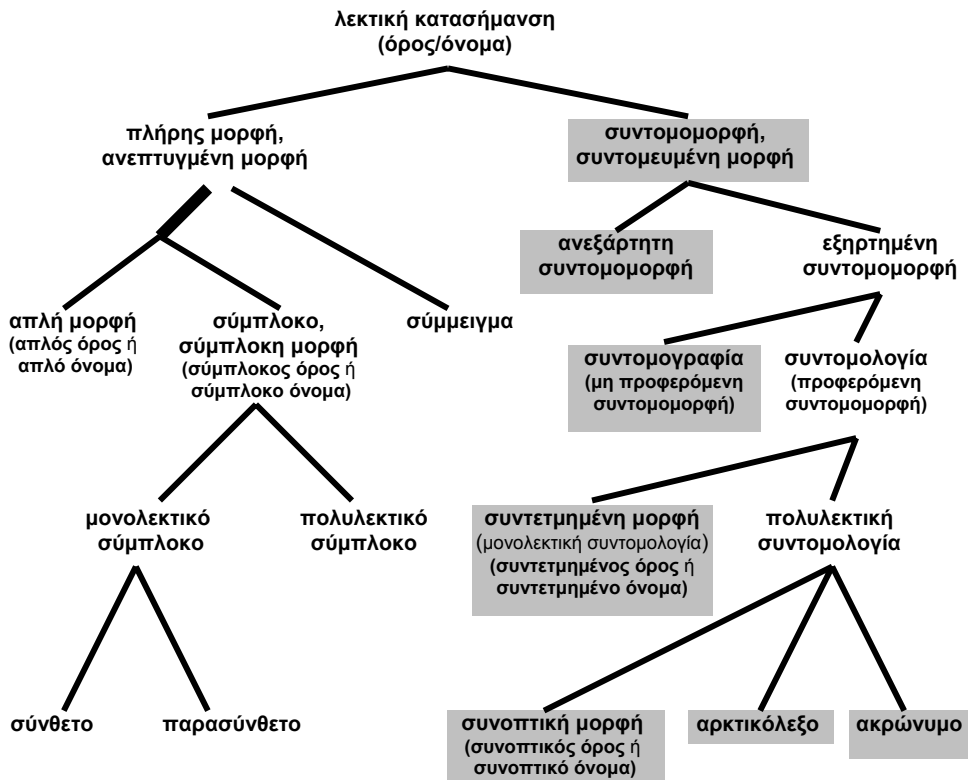
Το **αρκτικόλεξο** είναι συντομομορφή που δημιουργείται από το πρώτο γράμμα (ή φώνημα) καθενός από τα συστατικά στοιχεία σύμπλοκου όρου ή σύμπλοκου ονόματος. Το αρκτικόλεξο **προφέρεται πάντοτε με τα ονόματα των γραμμάτων του** γράμμα-γράμμα. Παραδείγματα: **ΙΧ** [*γ,ότα-χι,ί*] (*Ιδιωτικής Χρήσης*), **ΔΣ** [*δέλτα-σίγμα*] (*Διοικητικό Συμβούλιο*),

Το **ακρώνυμο** είναι συντομομορφή που δημιουργείται με συνδυασμό αρχικών γραμμάτων ή συλλαβών από όλα ή μερικά από τα συστατικά στοιχεία ενός σύμπλοκου όρου ή ονόματος. Το ακρώνυμο **προφέρεται πάντοτε συλλαβικά** σαν κανονική λέξη. Παραδείγματα: **ΟΤΕ** [*οτέ*] (*Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος*), **ΑΣΕΠ** [*asép*] (*Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού*), **ΤΑΧΥΚΩΔ** [*taχ,ikód*] (*ταχυδρομικός κώδικας*).

Οι ορισμοί που δώσαμε παραπάνω βασίζονται σε ένα υποκείμενο σύστημα εννοιών το εννοιοδιάγραμμα του οποίου φαίνεται στο Σχήμα 1.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1: Υπάρχει μια «υβριδική» κατηγορία ελληνικών συντομομορφών που δεν είναι ούτε καθαρά αρκτικόλεξα ούτε καθαρά ακρώνυμα, αλλά ένα μέρος τους προφέρεται με τα ονόματα των γραμμάτων και ένα άλλο μέρος τους προφέρεται συλλαβικά ως ακρώνυμο. Παραδείγματα: **ΑΦΜ** [a-fi-mi], **ΦΠΑ** [fi-ri-á].

ΣΗΜΕΙΩΣΗ 2: Υπάρχουν επίσης κάποιες συντομομορφές που αποτελούνται από τα αρχικά γράμματα των λέξεων πολυλεκτικών ονομάτων, αλλά κατά την προφορά τους προστίθενται φωνήματα που δεν υπάρχουν στη γραπτή μορφή τους. Παραδείγματα: **ΓΣΕΕ** [γ,εσεέ] (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος), **ΓΓΕΤ** [γ,εγ,έτ] (Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας).

Σχήμα 1 Οι συντομομορφές και η θέση τους στο γενικότερο εννοιοδιάγραμμα του συστήματος εννοιών της λεκτικής κατασήμενσης

2 Ποια ανάγκη καλύπτει η χρήση συντομομορφών

Η οικονομία χρόνου στην επικοινωνία και μετάδοση της γνώσης είναι αίτημα του ανθρώπινου νου. Η *έννοια*, που είναι ο φορέας της γνώσης, είναι νοητή οντότητα που αποτελείται από ένα μοναδικό συνδυασμό χαρακτηριστικών – ο οποίος προκύπτει πλήρως

από τον ορισμό της – και *λεκτικά* αποδίδεται (*κατασημαίνεται*) με ένα **όνομα** ή έναν **όρο**. Η *κατασήμανση* αυτή υπακούει σε αρχές όπως η *διαφάνεια*, η *συνέπεια*, η *γλωσσική καταλληλότητα*, η *γλωσσική οικονομία*, η *παραγωγικότητα* και η *γλωσσική ορθότητα* [2] δεν παύει όμως να βασίζεται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, σε μια *σύμβαση* των μελών της κοινότητας που είναι κοινωνοί της έννοιας. Το *όνομα* ή ο *όρος* αποτελεί συμβατική λεκτική παράσταση της έννοιας και είναι ο γλωσσικός «*διαμεσολαβητής*» που γεφυρώνει την έννοια μεταξύ δύο επικοινωνούντων εγκεφάλων E1 και E2, ώστε ακόμα και αν έχουμε μειώσει στο ελάχιστο την οποιοδήποτε άλλη «*διαδρομή επικοινωνίας*» (*κανάλι μετάδοσης*) μεταξύ τους μένει αυτός ο γλωσσικός «*διαμεσολαβητής*» ως ο «*ελάχιστος δρόμος*»:

έννοια (E1) ⇔ όρος/όνομα ⇔ έννοια (E2)

Από την άλλη μεριά, ο αριθμός των λέξεων μιας γλώσσας είναι πεπερασμένος και δεν επαρκεί για μια «μία προς μία» αντιστοίχισή τους με τις έννοιες της γνώσης, που είναι απείρως περισσότερες. Έτσι, ο **όρος** ή το **όνομα** δεν είναι πάντοτε μια **απλή και σύντομη λέξη**: οι περιπτώσεις όπου πρόκειται για μια **μεγάλη λέξη** (*παράγωγη, σύνθετη ή παρασύνθετη*) ή μια **φράση** αποτελούμενη από δύο, τρεις, τέσσερις ή και περισσότερες λέξεις (*πολύλεκτο*) δεν είναι καθόλου σπάνιες.

Η έμφυτη ανάγκη για όσο το δυνατόν πιο γρήγορη, ει δυνατόν *ακαριαία*, επικοινωνία οδηγεί τους E1 και E2, και την κοινότητα γενικότερα, στην επινόηση και χρήση *συντομεύσεων* ακόμα και αυτού του *ελάχιστου δρόμου*, δηλαδή του αντίστοιχου χρόνου. Για παράδειγμα, η συντομευμένη πρόταση «*Βρήκα το ΦΕΚ με το ΠΔ για το μισθολόγιο*» σε σύγκριση με την πλήρη πρόταση «*Βρήκα το Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως με το Προεδρικό Διάταγμα για το μισθολόγιο*» έχει 31 % λιγότερες λέξεις, 57 % λιγότερα γράμματα (54 % λιγότερους χαρακτήρες, μαζί με τα διαστήματα) και 51 % λιγότερες συλλαβές: δηλαδή με την απλή παραδοχή ότι οι συλλαβές είναι περίπου ισόχρονες, ο χρόνος επικοινωνίας στην προκειμένη περίπτωση ελαττώθηκε στο μισό περίπου (49 %), ενώ το γραπτό κείμενο έγινε λιγότερο από το μισό (46 %).

Σήμερα, στην λεγόμενη Κοινωνία της Πληροφορίας, όπου ζούμε, δηλαδή στην εποχή της μεγάλης διακίνησης της γνώσης – αφού **πληροφορία** δεν είναι παρά **διακινούμενη γνώση** – η **ταχύτητα** με την οποία επιτυγχάνεται η διακίνηση αυτή παίζει σπουδαιότατο ρόλο: και επομένως, η ανάγκη χρήσης συντομομορφών είναι επιτακτικότερη. Ιδιαίτερα έντονο είναι το φαινόμενο, στα πεδία *Τεχνολογία Πληροφοριών* και *Τηλεπικοινωνίες*, τα οποία είναι ακριβώς τα πεδία εκείνα που παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην επεξεργασία, αποθήκευση, μετάδοση και διανομή της γνώσης, δηλαδή στη διακίνησή της ως πληροφορίας.

3 Τα ελληνικά αρκτικόλεξα και ακρώνυμα

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ενώ η ανεξάρτητη συντομομορφή έχει ελευθερία επιλογής η εξηρημένη συντομομορφή προϋποθέτει επέμβαση στη μορφή του όρου ή ονόματος, είτε μόνο στην γραπτή μορφή του – *συντομογραφία* –, είτε και στην γραπτή και στην προφορική μορφή του – *συντομολογία: συνοπτική μορφή, συντετμημένη μορφή, αρκτικόλεξο, ακρώνυμο*.

Η συντόμευση στη γραπτή μορφή, είτε συνοδεύεται είτε όχι από συντόμευση στην προφορική, έχει σημασία στο γραπτό κείμενο (γιατί αυτό συντομεύεται) και διέπεται από «τυπογραφικές» και/ή «ορογραφικές» συμβάσεις που κανονικά πρέπει να προηγούνται του κειμένου για να ενημερώνεται ο αναγνώστης πριν φθάσει στο κείμενο.

Η, πέραν της γραπτής μορφής, συντόμευση και της προφορικής μορφής επιφέρει βαθύτερη μεταβολή στη γλώσσα, γιατί αφορά τον ζωντανό λόγο στον οποίο χρησιμοποιούνται πλέον *αυτοδύναμα συντομειμένα ονόματα* ή *όροι*, ως *συνώνυμα* των ανεπτυγμένων μορφών. Η συντόμευση αυτή διέπεται από «ορολογικές» συμβάσεις και αρχές [2], [5]. Από τις τέσσερις κατηγορίες, που προαναφέραμε, το φαινόμενο των *συντετμημένων μορφών* δεν είναι εκτεταμένο, ενώ οι *συνοπτικές μορφές*, από τη φύση τους, δεν προκαλούν μεγάλη μορφολογική αλλοίωση ούτε εισάγουν νέες λεξικές μονάδες, όπως, αντίθετα, συμβαίνει με τα *αρκτικόλεξα* και τα *ακρώνυμα* (A&A). Στα A&A ακριβώς είναι που υπάρχουν προβλήματα και σ' αυτά πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία.

Τα A&A έχουν ιδιαίτερο ορολογικό ενδιαφέρον. Στην ελληνική γλώσσα, δημιουργούνται πρωτογενώς A&A, τα οποία στο μεγαλύτερο μέρος τους είναι ονόματα. Μια μεγάλη κατηγορία όμως A&A (όρων ή ονομάτων σε σύγχρονους αναπτυσσόμενους τομείς) έρχονται από άλλες γλώσσες (κυρίως από την αγγλική) και «χτυπούν την πόρτα» της ελληνικής γλώσσας: γι' αυτά τίθεται αμέσως το διπλό ερώτημα: **αν και πώς** θα αποδοθούν με ισοδύναμα ελληνικά.

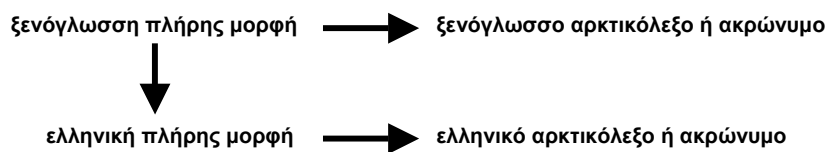
Το αν θα είναι «ναι» ή «όχι» η απάντηση στο πρώτο σκέλος του ερωτήματος αποτελεί απόφαση «γλωσσικής πολιτικής» και επειδή δυστυχώς δεν υπάρχει τέτοια πολιτική η επιλογή επαφίεται στην εκτίμηση του ονοματοθέτη. Σε όποια περίπτωση όμως αποφασιστεί ότι ένα ξενόγλωσσο (π.χ. αγγλικό) αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο **δεν** θα αποδοθεί με ισοδύναμο ελληνικό, τότε αυτό θα χρησιμοποιείται ως αυτούσιο ξενόγλωσσο δάνειο με λατινικούς χαρακτήρες και με την προφορά του της γλώσσας πηγής, όπως λ.χ. το αγγλικό (διεθνές πλέον) αρκτικόλεξο **ISDN**³ [ai-es-di-én]. Αυτά τα δάνεια λειτουργούν ως *ανεξάρτητες συντομομορφές* στα ελληνικά εφόσον δεν προκύπτουν από ελληνικές πλήρεις μορφές.

³ **ISDN**: Integrated Services Digital Network (*ψηφιακό δίκτυο ενοποιημένων υπηρεσιών*)

Σημείωση: Σε πολύ λίγες περιπτώσεις έχει γίνει *μεταγραφή* της ξενόγλωσσας συντομομορφής στο ελληνικό αλφάβητο, ως χωριστού συνώνυμου ονόματος ή όρου, χωρίς αναφορά στην ξενόγλωσσα πλήρη μορφή – και πολύ περισσότερο στην ελληνική πλήρη μορφή – λ.χ. **CIA** → **ΣΙΑ** [sía] (Central Intelligence Agency – Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών – ΗΠΑ), **AIDS** → **έιτζ** [éidz] (Acquired Immune Deficiency Syndrome – σύνδρομο επίκτητης ανοσολογικής ανεπάρκειας). Και σε αυτές τις περιπτώσεις πρόκειται για επιλογή *ανεξάρτητης συντομομορφής*.

Αν η απόφαση είναι να δημιουργηθεί αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο στα ελληνικά πρέπει πρώτα να σχηματισθεί η ελληνική πλήρης μορφή (δηλαδή να δημιουργηθεί το ισοδύναμο πλήρες ελληνικό όνομα ή ο ισοδύναμος πλήρης ελληνικός όρος) και στη συνέχεια να σχηματισθεί το ελληνικό αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο (βλέπε και Σχήμα 2).

Είναι φανερό, επομένως, ότι το θέμα της απόδοσης (σχηματισμού, προφοράς, γένους, αριθμού, πτώσης) των ελληνικών Α&Α – είτε αυτά σχηματίζονται πρωτογενώς είτε σχηματίζονται ως ισοδύναμα ξενόγλωσσων Α&Α – είναι καθαρά υπόθεση της ελληνικής γλώσσας και πρέπει να ακολουθεί κανόνες που προσιδιάζουν σ' αυτήν.

Σχήμα 2 Τα ελληνικά αρκτικόλεξα ή ακρώνυμα που είναι ισοδύναμα με ξενόγλωσσα προκύπτουν από την ελληνική ισοδύναμη πλήρη μορφή

Το καθαρά γραμματικό ζήτημα του *γένους*, του *αριθμού* και της *πτώσης* των ελληνικών Α&Α δεν εμφανίζει ιδιαίτερη δυσκολία και συνοψίζεται στον κανόνα:

|| Το ελληνικό αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο **δεν** έχει διαφορετικό τύπο στον πληθυντικό αριθμό και **έχει** γένος, αριθμό και πτώση **ίδια** με εκείνα της αντίστοιχης πλήρους μορφής.

Σημείωση: Τα Α&Α, κανονικά, τόσο τα ελληνικά όσο και τα ξενόγλωσσα, δεν γράφονται με τελείες, όπως γίνεται στις συντομογραφίες: τονίζονται δε στην τελευταία ή προτελευταία προφερόμενη συλλαβή.

Παραδείγματα:

ο ΟΤΕ (= ο Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος), της ΔΕΗ (= της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού), την ΕΛΕΤΟ (= την Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας), το ΥΠΕΧΩΔΕ (= το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων), τα ΕΛΤΑ (= τα Ελληνικά Ταχυδρομεία), των ΕΛΤΑ (= των Ελληνικών Ταχυδρομείων), οι ΕΛΜΕ (= οι Ενώσεις Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης), τους ΟΤΑ (= τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης), τις ΠΑΕ (= τις Ποδοσφαιρικές Ανώνυμες Εταιρείες).

Ο κανόνας αυτός ισχύει και για τα υιοθετημένα ως δάνεια ξενόγλωσσα Α&Α: π.χ. το ISDN (= το ψηφιακό δίκτυο εντοπιζόμενων υπηρεσιών), του ISDN, τα ISDN (και όχι τα ISDNs).

Ο σχηματισμός και η προφορά των ελληνικών Α&Α είναι αλληλένδετα και εδώ είναι όπου εμφανίζεται πρόβλημα. Θα επιλέξουμε να είναι *αρκτικόλεξο* ή *ακρώνυμο*; Από ποια μέρη της

πλήρους μορφής θα το σχηματίσουμε; Πώς θα προφέρεται και πώς η προφορά του θα επηρεάσει το σχηματισμό του;

Το πρόβλημα στην προφορά των ελληνικών **αρκτικολέξων** οφείλεται κυρίως στο ότι λίγα από τα ονόματα των γραμμάτων του ελληνικού αλφαβήτου (μόνο 9 από τα 24) είναι μονοσύλλαβα (σε αντίθεση με το λατινικό αλφάβητο, του οποίου, κυρίως στην αγγλική και γαλλική, τα ονόματα των γραμμάτων είναι, σχεδόν όλα, μονοσύλλαβα). Έτσι, η απαγγελία των ονομάτων των γραμμάτων ενός ελληνικού αρκτικολέξου είναι μακροσκελής γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με το σκοπό της αρκτικολέκτησης (δηλαδή τη συντόμευση). Για παράδειγμα, αν τη συντομομορφή **OHE** (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) την προφέρουμε ως *αρκτικόμεξο* δηλαδή [ómikron-íta-épsilon] κερδίζουμε μόνο δύο συλλαβές έναντι της πλήρους μορφής (μείωση των 10 συλλαβών σε 8) και επομένως ο χρόνος δεν είναι πολύ μικρότερος: αντίθετα η προφορά της συντομομορφής **OHE** ως *ακρωνύμου* [oié] μειώνει τις 10 συλλαβές σε 3.

Σε ό,τι αφορά την προφορά των ελληνικών **ακρωνύμων** δεν υπάρχει ιδιαίτερο πρόβλημα. Αυτά αντιμετωπίζονται όπως οι κανονικές ελληνικές λέξεις, με τη διαφορά ότι κατά την προφορά τους **δεν συνδυάζονται διαδοχικά φωνήεντα** για να σχηματίσουν δίψηφα φωνήεντα: <αι>, <ει>, <οι> κτλ. ή συνδυασμούς <αυ>, <ευ>, <ηυ>, ενώ – κατά τα άλλα – **ακολουθείται η φωνολογία της νέας ελληνικής**. Παραδείγματα: **ΑΕΙ** [aeí] και όχι [aí] (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα), **ΠΟΥ** [pó:] και όχι [pu] (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας), **ΣΜΑ** [zma] (Σχολή Μηχανικών Αεροπορίας), **ΚΕΓΕ** [k.é:γ.e] (Κεντρική Επιτροπή Γενικών Εξετάσεων), **ΣΔΟΕ** [zδόε] (Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος).

Για να προφέρονται «όπως οι κανονικές ελληνικές λέξεις» τα ακρώνυμα θα πρέπει να περιέχουν υπαρκτές – και επομένως επιτρεπτές – για την ελληνική γλώσσα ακολουθίες φωνημάτων και ιδιαίτερα συμφώνων. Δυσπρόφερτες διαδοχές συμφώνων δεν απαντώνται καθόλου ή απαντώνται ελάχιστα στη σημερινή ελληνική γλώσσα.

Ο πίνακας 1, που ακολουθεί, είναι από τα αποτελέσματα εργασίας του 1981 [6] [7] και δίνει μια εικόνα της συχνότητας εμφάνισης διμελών συμπλεγμάτων συμφώνων (φωνημάτων), σε συνολικό σώμα (δείγμα) 155 σελίδων από 31 νεοελληνικά διηγήματα, μυθιστορήματα και χρονογραφήματα, αποτελούμενο από 38.695 λέξεις (184.425 φωνήματα). Η 1^η κατακόρυφη στήλη περιέχει το πρώτο μέλος του συμπλέγματος και η 1^η οριζόντια γραμμή περιέχει το δεύτερο: στο κελί της τομής της γραμμής του πρώτου και της στήλης του δεύτερου μέλους αναγράφεται ο αριθμός των ζευγών που καταμετρήθηκε στο δείγμα. Πρώτο μέλος «παύση» σημαίνει ότι το δεύτερο μέλος είναι αρκτικό φώνημα εκφωνήσεων. Δεύτερο μέλος «παύση» σημαίνει ότι το πρώτο μέλος είναι τελικό φώνημα εκφωνήσεων. Όλα τα κενά γκρίζα κελιά

του πίνακα αντιστοιχούν σε «μηδενική εμφάνιση» στο δείγμα. Κάποια από αυτά ίσως να μην ήταν κενά σε ένα μεγαλύτερο δείγμα· τα περισσότερα όμως είναι κενά γιατί η ελληνική γλώσσα δεν επιδέχεται, φωνολογικά, τα αντίστοιχα διμελή συμπλέγματα συμφώνων.

Για παράδειγμα, το διμελές σύμπλεγμα [ɣs] δεν απαντάται μέσα σε ελληνικές λέξεις – και εκεί που θα μπορούσε να υπάρξει⁴ έχει ήδη αντικατασταθεί από το [ks] – επειδή δε το φώνημα /ɣ/ δεν είναι καταληκτικό σύμφωνο ελληνικών λέξεων, το σύμπλεγμα αυτό δεν απαντάται ούτε και σε συνταιριάσματα λέξεων. Έτσι εξηγείται γιατί η συντομομορφή **ΓΣΕΕ** (= Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος) προφέρεται ως ακρώνυμο [ɣeseé] και όχι [ɣseé] υποδηλώνοντας ότι θα ήταν πιο εύστοχο το ακρώνυμο αυτό να γράφεται **ΓΕΣΕΕ** μορφή καθ' όλα επιτρεπτή.

4 Λιτά ονόματα για τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου

Η δυσκολία για την προφορική απόδοση των ελληνικών **αρκτικολέξων** μπορεί να ξεπεραστεί ως ένα βαθμό με «συντόμηση» των ονομάτων των γραμμάτων· δηλαδή με την καθιέρωση βραχύτερων ονομάτων (και μάλιστα μονοσύλλαβων) που θα χρησιμοποιούνται, ως ταυτόσημα των πλήρων ονομάτων, σε όλες τις περιπτώσεις όπου απαιτείται απαγγελία των ονομάτων πολλών διαδοχικών γραμμάτων, όπως είναι η εκφορά των αρκτικολέξων.

Παράλληλα, λοιπόν, με το **πλήρες όνομα** του κάθε γράμματος, προτείνουμε να καθιερωθεί και ένα **λιτό όνομα**, που, αν πρόκειται για φωνήεν θα είναι μια συλλαβή αποτελούμενη από το ίδιο το φωνήεν, ενώ αν πρόκειται για σύμφωνο, θα είναι μια συλλαβή που θα σχηματίζεται από το υπόψη σύμφωνο συν ένα φωνήεν κοινό για όλα τα σύμφωνα⁵.

⁴ Όπως λ.χ. στον αόριστο των ουρανικόληκτων ρημάτων των οποίων το θέμα λήγει σε /ɣ/ : αόριστος του ρήματος <διαλέγω> → <διάλεγ-σα> → <διάλεξα> [ðɣáleksa]

⁵ «Λιτωνυμική» διδασκαλία των γραμμάτων του ελληνικού αλφαβήτου γινόταν από παλιά στην στοιχειώδη εκπαίδευση. Για παράδειγμα, στα τέλη του 19ου αιώνα η Αγγελική Γ. Ζούρα (1886 – 1971, γιαγιά του γράφοντος) στο Δημοτικό Σχολείο του Παγώνδα της Σάμου είχε διδαχθεί τα σύμφωνο του ελληνικού αλφαβήτου με τα λιτά ονόματα που σχηματίζονται από το φώνημα του αντίστοιχου συμφώνου και το φώνημα /a/ : βα, γα, δα, ζα, θα, κα, λα, μα, να, ξα, πα, ρα, σα, τα, φα, χα, ψα. Αλλά και η προσωπική εμπειρία του γράφοντος, από το Δημοτικό Σχολείο του ίδιου χωριού της Σάμου (1950-1956), είναι η διδασκαλία των συμφώνων με τα λιτά ονόματα που σχηματίζονται από την πρώτη συλλαβή των πλήρων ονομάτων: βη, γα, δε, ζη, θη, κα, λα, μι, νι, ξι, πι, ρο, σι, τα, φι, χι, ψι.

**Πίνακας 1 – Αριθμοί εμφάνισης διμελών συμπλεγμάτων συμφώνων ($\sigma_1\sigma_2$)
 σε σώμα κειμένων 38.695 λέξεων (184.425 φωνημάτων)**

σ_2 σ_1	v	γ	δ	z	θ	k	l	m	n	p	r	s	t	f	x	b	d	η	g	<u>ts</u>	<u>dz</u>	Παύση	
v		122	16	4				126	34	11		243											
γ			18					64	106	82		177											
δ		292										118										2	
z	87	167	23	13				59	615	135		18				29	3		2			11	
θ								29	24	22		144			35							1	
k	2	1	12		5			175	1	14	18	312	692	111	11	1						5	
l	6	3	1	1	13	10		29	4	32		2	29	17						6		13	
m	50		2			3			343			2	6	37		587						3	
n	35	67	153	9	84	132	42	126	90	94	18	208	209	36	33		1091			5	9	399	
p								217		52		580	334	165	211							1	
r	16	306	61		93	73	15	99	109	32		23	149	61	202	5	4			3	2	1	25
s					146	773	2			607		290	2904	175	197					7		1730	
t					1	2	7	6	2		517				174							9	
f	1				87	35	32	1	39		92	41	603		44	1						3	
x					27	4	24	9	84		207		183	1						1		2	
b		12		16				45		8		130										2	
d		7						9				137											
η		10													21				500				
g				36			27				30											1	
<u>ts</u>															10							2	
<u>dz</u>																						4	
Παύση	59	262	331	20	170	1174	70	476	205	631	25	414	842	86	63	51	12			3	1		

Ως κοινό φωνήεν για την λιτή ονομασία όλων των συμφώνων προτείνεται το φωνήεν <ου> /u/ με το σκεπτικό ότι το φωνήεν αυτό είναι το φώνημα που είναι κοντινότερο στον τόνο που παράγεται από τον λάρυγγα και τη φωνητική συσκευή μας αν προσπαθήσουμε να προφέρουμε το οποιοδήποτε σύμφωνο «μόνο του», χωρίς κανένα συγκεκριμένο φωνήεν. Δεν είναι τυχαίο το ότι με τέτοια λιτά ονόματα (α, βου, γου, ...) ονομάζει τα γράμματα ο λαός και ότι έτσι τα λέμε οι μεγάλοι στα παιδιά για να μάθουν ανάγνωση. Στον Πίνακα 1, λοιπόν, συνοψίζουμε την πρόταση αυτή.

Πίνακας 1 – Τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου, με τα πλήρη και τα λιτά ονόματά τους και τη φωνητική απόδοσή τους τόσο στην κοινή γλώσσα (όπου χρησιμοποιούνται πλήρεις μορφές) όσο και στη χρήση ακρωνύμων

Γράμμα	Όνομα γράμματος		Φωνήματα → αλλόφωνα	Αλλαγές προφοράς ανάλογα με το γραμματοπεριβάλλον σε πλήρεις μορφές	Αλλαγές προφοράς ανάλογα με το γραμματοπεριβάλλον στα ακρώνυμα
	πλήρες	– λιτό			
α	άλφα	– α	/a/	<αι> → [e] <αυ-άηχο> → [af] <αυ-ηχηρό> → [av]	<αι> → [ái] <αυ> → [ái] (πάντοτε)
β	βήτα	– βου	/v/		
γ	γάμμα	– γου	/ɣ/ → [ɣ], [ɣ.] ⁶	<γγ> → [ŋg], [ŋg.] ή [ŋɣ] <γκ> → [g] ή [g.], [ŋg] ή [ŋg.] <γκτ> → [ŋkt] <γξ> → [ŋks] <γχ> → [ŋχ] ή [ŋχ.] <ν+κ> → [ŋg] ⁷ ή [ŋg.] <ν+ξ> → [ŋgz]	
δ	δέλτα	– δου	/ð/		
ε	έψιλον	– ε	/e/	<ει> → [i] <ευ-άηχο> ⁸ → [ef] <ευ-ηχηρό> → [ev]	<ει> → [éi] <ευ> → [éi] (πάντοτε)
ζ	ζήτα	– ζου	/z/	<τζ> → [dz]	
η	ήτα	– η	/i/	<ηυ-άηχο> → [if] <ηυ-ηχηρό> → [iv]	<ηυ> → [ii] (πάντοτε)
θ	θήτα	– θου	/θ/		
ι	γιώτα	– ι	/i/		
κ	κάππα	– κου	/k/ → [k], [k.]	<γκ> → [g] ή [g.], [ŋg]. ή [ŋg.] <ν+κ> → [ŋg] ή [ŋg.]	
λ	λάμδα	– λου	/l/ → [l], [l.]		
μ	μι	– μου	/m/	<μπ> → [b], [mb], [mp] ⁹ <ν+μπ> → [mb]	

⁶ Τα *αλλόφωνα* που σημειώνονται με τον υποδείκτη «.» προφέρονται όταν ακολουθεί φώνημα /e/ και /i/ ή *καταχρηστικός δίφθογγος*, δηλαδή: <ε>, <αι>, <ι>, <η>, <ει> κτλ. ή: <εα>, <εε>, <εια>, <ειε>, κτλ.

⁷ Το σύμβολο «+» σημαίνει συνταίριασμα τελικού γράμματος της προηγούμενης λέξης με το αρχικό της επόμενης στον προφορικό λόγο

⁸ Το σύμβολο «>» εδώ σημαίνει διαδοχή γραμμάτων μέσα στην ίδια λέξη

ν	νι – νου	/n/ → [n], [n _i]	<ντ> → [d] ή [nd], <ν+π> → [mb], <ν+ψ> → [mbz] <ν+τ> → [nd], <ν+τσ> → [ndz]
ξ	ξι – ξου	/ks/	<νξ> → [ŋks], <ν+ξ> → [ŋgz]
ο	όμικρον – ο	/o/	<ου> → [u] <ου> → [óι]
π	πι – που	/p/	<μπ> → [b] ή [mb], <ν+μπ> → [mb] <ν+π> → [mb]
ρ	ρο – ρου	/r/	
σ	σίγμα – σου	/s/	<σ-ηχηρό> → [z] <ς+ηχηρό> → [z]
τ	ταυ – του	/t/	<τσ> → [ts] <τζ> → [dz] <ντ> → [d], [nd] <ν+τ> → [nd] <ν+τσ> → [ndz]
υ	ύψιλον – υ	/i/	<αυ>+άηχο → [af] <αυ>+ηχηρό → [av] <ευ>+άηχο → [ef] <ευ>+ηχηρό → [ev] <ηυ>+άηχο → [if] <ηυ>+ηχηρό → [iv] <ου> → [u] <αυ> → [ái] (πάντοτε) <ευ> → [éi] (πάντοτε) <ηυ> → [ii] (πάντοτε) <ου> → [óι]
φ	φι – φου	/f/	
χ	χι – χου	/x/ → [x], [x _i]	<νχ> → [ŋx] ή [ŋx _i]
ψ	ψι – ψου	/ps/	<ν+ψ> → [mbz]
ω	ωμέγα – ω	/o/	

Ο *λιπωνυμικός* σχηματισμός ελληνικών αρκτικολέξων είναι υπαρκτός και τον συναντούμε στην πράξη. Παραδείγματα: **ΚΚΕ** [ku-ku-é] (= Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας), **ΣΚ**¹⁰ [su-kú] (= Σαββατο και Κυριακή), **ΠΣΚ**¹⁰ [pu-su-kú] (= Παρασκευή, Σαββατο και Κυριακή), **ΚΠΣ** [ku-pu-sú] (= Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης).

5 Ένας κώδικας για τη δημιουργία ελληνικών αρκτικολέξων και ακρωνύμων

Οι απαιτήσεις που μπορούμε να θέσουμε στη διατύπωση ενός κώδικα (συνόλου κανόνων) για τον σχηματισμό ελληνικών αρκτικολέξων και ακρωνύμων είναι ότι αυτές:

- πρέπει να είναι όσο το δυνατόν απλούστερος,
- πρέπει να είναι όσο το δυνατόν «ελληνικότερος», δηλαδή να προσιδιάζει στην ελληνική γλώσσα και
- πρέπει να προβλέπει σαφώς το είδος των περιπτώσεων στις οποίες είναι επιτρεπτή η υιοθέτηση αυτούσιων ξενόγλωσσων Α&Α στην ελληνική γλώσσα.

⁹ Σε λίγες περιπτώσεις όπως στο τριμελές σύμπλεγμα <μπτ> [mpt] και ορισμένα αναφομοίωτα δάνεια
¹⁰ Χρησιμοποιείται συχνά από τους στρατιώτες για τις άδειές τους.

Παρακάτω προτείνεται ένας τέτοιος κώδικας που αποτελείται από 4 άρθρα: το πρώτο προτείνεται να περιλαμβάνει τις βασικές έννοιες, όρους και ορισμούς όπως αναπτύχθηκαν στα προηγούμενα· το δεύτερο άρθρο καλύπτει τον σχηματισμό ελληνικών Α&Α· το τρίτο καλύπτει την αντιμετώπιση των ξενόγλωσσων Α&Α, ενώ το τέταρτο καλύπτει τον σχηματισμό υβριδικών παραγώγων και συνθέτων από Α&Α.

ΣΧΕΔΙΟ ΚΩΔΙΚΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ ΚΑΙ ΑΚΡΩΝΥΜΩΝ (ΚΔΑΑ)

Άρθρο 1 Βασικές έννοιες, όροι και ορισμοί

.....

Άρθρο 2 Σχηματισμός ελληνικών αρκτικόλεξων και ακρωνύμων

Βήμα 1 Γράφουμε την συντομομορφή με μόνο τα αρχικά γράμματα των λέξεων και αν προφέρεται συλλαβικά, εύκολα και φωνολογικά σύμφωνα με την ελληνική γλώσσα (δεν είναι γλωσσοδέτης, τα συμπλέγματα συμφώνων είναι συμπλέγματα της ελληνικής γλώσσας, δεν παρατηρείται χασμωδία διαδοχικών φωνηέντων) τότε **το υιοθετούμε ως ακρώνυμο**.

Εφαρμογή έχουμε στα παραδείγματα:

Συντομομορφή	Όνομα/Όρος	Ακρώνυμο
ΑΕΙ	Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	[aeí]
ΑΔΕΔΥ	Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων	[aðeðí]
ΟΤΕ	Όργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος	[oté]
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού	[ðeí]
ΓΕΣ	Γενικό Επιτελείο Στρατού	[ɣes]
ΓΕΑ	Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας	[ɣ.éa]
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	[aéɸ]
ΕΔΕ	Ένορκη Διοικητική Εξέταση	[eðé]
ΙΑΧ	Ίδιαις Αυτού Χερσίν	[iáɣ]

Βήμα 2 Αν η συντομομορφή δεν προφέρεται εύκολα και φωνολογικά σύμφωνα με την ελληνική γλώσσα (έχει διαδοχικά σύμφωνα που δεν συνηθίζονται στην ελληνική γλώσσα και προφέρονται δύσκολα ή γίνεται χασμωδία διαδοχικών φωνηέντων) **αποφασίζουμε αν θα την αφήσουμε αρκτικόλεξο** και επιλέγουμε τρόπο προφοράς των ονομάτων των γραμμάτων (με *πληρώνυμα*, *λιτώνυμα* ή *μεικτώνυμα* γράμματα).

Εφαρμογή έχουμε στα παραδείγματα που ακολουθούν· στα περισσότερα από αυτά χρησιμοποιούνται ήδη οι δύο ή και οι τρεις από τις εναλλακτικές μορφές:

Συντομο- μορφή	Όνομα/Όρος	Αρκτικόλεξο πληρωνυμικό	Αρκτικόλεξο λιτωνυμικό	Αρκτικόλεξο μεικτωνυμικό
ΚΚΕ	Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας	[kápa-kápa- épsilon]	[ku-ku-é]	
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας	[mi-mi-épsilon]	[mu-mu-é]	[mi-mi-é]
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου	[ni-pi-déлта-déлта]	[nu-ru-ðu-ðu]	
ΝΠΙΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου	[ni-pi-γότα-déлта]	[nu-ru-i-ðu]	
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέ- μενης Αξίας	[fi-pi-álfa]	[fu-ru-á]	[fi-pi-á]
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολο- γικού Μητρώου	[álfa-fi-mi]	[a-fu-mú]	[a-fi-mí]
ΣΚ	Σάββατο και Κυριακή	[sígamma-kápa]	[su-kú]	
ΠΣΚ	Παρασκευή, Σάβ- βατο και Κυριακή	[pi-sígamma-kápa]	[pu-su-kú]	
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλάισιο Στήριξης	[kápa-pi-sígamma]	[ku-ru-sú]	

Βήμα 3 Αν η συντομομορφή **δεν** προφέρεται εύκολα και φωνολογικά σύμφωνα με την ελληνική γλώσσα και **δεν** αποφασίσουμε να το αφήσουμε αρκτικόλεξο, **εντοπίζουμε αν υπάρχει τμήμα της που προφέρεται εύκολα** και στο υπόλοιπο παίρνουμε και το φωνήεν που ακολουθεί κάποιο ή κάποια από τα αρκτικά σύμφωνα (ή και το σύμφωνο που ακολουθεί κάποιο ή κάποια από τα αρκτικά φωνήεντα), **ώστε να προφέρεται συλλαβικά (ακρώνυμο)**. Εφαρμογή έχουμε στα παραδείγματα:

Αρκτικόλεξο → Ακρώνυμο	Όνομα/Όρος	Όχι αρκτικόλεξο πληρωνυμικό	Όχι αρκτικόλεξο λιτωνυμικό	Ακρώνυμο
ΥΠΧΔΕ→ ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων	[ípsilon-pi-xi- déлта-épsilon]	[i-ru-xu-ðu-é]	[ipeχoδέ] ✓
ΔΚΑΤΣΑ→ ΔΙΚΑΤΣΑ	Διαπανεπιστημιακό Κέντρο Αναγνωρίσεως Τίτλων Σπουδών Αλλοδαπής	[déлта-kapa-álfa- taf-sígamma-álfa]	[ðu-ku-a-tu-su- á]	[dikatsá] ✓
ΕΕΟ→ ΕΛΕΤΟ	Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας	[épsilon-épsilon- ómikron]	[e-é-o]	[eléto] ✓
ΥΕΟ→ ΥΠΕΘΟ	Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας	[ípsilon-épsilon- ómikron]	[i-e-ó]	[ipeθó] ✓
ΓΣΕΕ→ ΓΕΣΕΕ (έτσι έπρεπε να είναι)	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας	[γάma-sígamma- épsilon-épsilon]	[yu-su-e-é]	[γ,eseé] ✓
ΓΓΕΤ→ ΓΕΓΕΤ (έτσι έπρεπε να είναι)	Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας	[γάma-γάma- épsilon-taf]	[yu-yu-e-tú]	[γ,εγ,ét] ✓

NIMTΣ ¹¹	Νοσηλευτικό Ίδρυμα Μετοχικού Ταμείου Στρατού	[ni-γ,ότα-mi-taf- σίγμα]	[nu-i-mu-tu-sú]	[nímits] ✓
ΩΡΛ → (ΩΡΙΛΑ)	ΩτοΡΙνοΛαρυγγολόγος (ΩτοΡΙνοΛΑρυγγολόγος)	[ómikron-ro- lamða]	[o-ro-lá]	[o-ri-lá] ✓

Βήμα 4 Εξετάζουμε αν το αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο **A** στο οποίο έχουμε καταλήξει ενδέχεται να ταυτίζεται με άλλο ή άλλα που αντιστοιχούν σε διαφορετικές πλήρεις μορφές. Αν συμβαίνει το **A** να αντιστοιχεί **έστω και σε μία** άλλη πλήρη μορφή **στο ίδιο θεματικό πεδίο** τότε το **A** απορρίπτεται και πρέπει να αναζητήσουμε άλλο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η λεξικογραφική έρευνα που συνεπάγεται το βήμα αυτό μπορεί να γίνεται παράλληλα με τις διεργασίες των προηγούμενων βημάτων, ώστε η όλη εργασία να καταλήγει σε αποδεκτό αποτέλεσμα.

Παράδειγμα ταύτισης **ακρωνύμου** σε διαφορετικά θεματικά πεδία:

Ακρώνυμο	Πλήρης μορφή	Θεματικό πεδίο
ΕΟΚ [eók]	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα	Πολιτική, Οικονομία
ΕΟΚ [eók]	Εθνικός Οργανισμός Καπνού	Γεωργία
ΕΟΚ [eók]	Ελληνική Ομοσπονδία Καλαθοσφαίρισης	Αθλητισμός

Απόρριψη ακρωνύμου λόγω ταύτισής του με άλλο στο ίδιο θεματικό πεδίο:

Ακρώνυμο	Πλήρης μορφή	Θεματικό πεδίο
ΕΟΤ [eót]	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού	Εθνική Οικονομία
ΕΟΤ [eót] → ΕΛΟΤ [elót]	Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης	Εθνική Οικονομία

Άρθρο 3 Αντιμετώπιση των ξενόγλωσσων αρκτικόλεξων και ακρωνύμων

Βήμα 1 Μπορούμε να υιοθετούμε στη **διεθνή απόδοσή** τους συντομομορφές οι οποίες **έχουν καθιερωθεί διεθνώς** και οι οποίες αντιπροσωπεύουν:

- ονόματα διεθνών οργανισμών ή οργάνων: φορέων, οργανώσεων, επιτροπών, ομάδων, γραφείων, συλλόγων, ενώσεων, κ.τ.τ.
- ονόματα συμφωνιών, συνθηκών, συμβάσεων, κ.τ.τ.
- ονόματα συστημάτων, δικτύων, κ.τ.τ.
- ονόματα προγραμμάτων, έργων, κ.τ.τ.
- ονόματα προτύπων, Οδηγιών, κανονισμών, κ.τ.τ.
- ονόματα φυσικών, χημικών, βιολογικών κτλ. φαινομένων ή οντοτήτων
- ευρείας διάδοσης διεθνείς όρους σε διάφορα θεματικά πεδία.

¹¹ Το **NIMTΣ** αποτελεί υβριδική περίπτωση: προφέρεται με τρία μέρη: *ακρωνυμικό-αρκτικόλεξικό-ακρωνυμικό*: NI-M-TΣ [nímits]. Θα μπορούσε να είχε γραφεί NIMETΣ και να προφέρεται [nímets].

Εφαρμογή έχουμε στα παραδείγματα:

Συντομομορφή	Ξενόγλωσση πλήρης μορφή	Ελληνική πλήρης μορφή
ITU [ái-ti-γ.υ]	International Telecommunication Union	Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών
ISO [ízo]	International organization for Standardization	Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης
CEN [sen]	Comité Européen de Normalisation	Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης
CENELEC [senelék]	Comité Européen de Normalisation Electrotechnique	Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης
JPEG [dzei-peg]	Joint Photographic Experts Group	Μεικτή Ομάδα Εμπειρογνομώνων Φωτογραφίας (Ομάδα του ISO)
MIT [em-ai-ti]	Massachussetts Institute of Technology	Τεχνολογικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης
IBM [ai-bi-ém]	International Business Machines	Ιντερνάτιοναλ Μπίζινες Μασίνζ
GATT [gat]	General Agreement on Tariffs and Trade	Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου
GSM [gi-es-ém]	Global System for Mobile communications	Παγκόσμιο Σύστημα Κινητών Επικοινωνιών
RACE [réis]	Research and development in Advanced Communications technologies for Europe	Έρευνα και ανάπτυξη σε προηγμένες επικοινωνιακές τεχνολογίες για την Ευρώπη {Πρόγραμμα ΕΕ}
R&TTE [ar-end-ti-ti-f]	Radio & Telecommunications Terminal Equipment directive	Οδηγία σχετικά με τον ραδιοεξοπλισμό και τον τηλεπικοινωνιακό τερματικό εξοπλισμό
DNA [di-en-éi]	De(s)oxyriboNucleic Acid ·	δεσοξυριβονουκλεϊκό οξύ
RNA [ar-en-éi]	RiboNucleic Acid ·	ριβονουκλεϊκό οξύ

Βήμα 2 Αν αποφασίσουμε να δημιουργήσουμε ελληνικό αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο για την υπό εξέταση έννοια, αφού έχει ήδη δημιουργηθεί η ελληνική πλήρης μορφή, εφαρμόζουμε πλήρως το Άρθρο 2.

Εφαρμογή έχουμε σε πολλές περιπτώσεις που είναι σε ευρεία χρήση όπως στα παραδείγματα:

Αγγλική Συντομομορφή	Αγγλικό πλήρες όνομα	Ελληνικό πλήρες όνομα	πληρωνμικό αρκτικόλεξο	λιπωνμικό αρκτικόλεξο	Ακρώνυμο
UNO	United Nations Organization	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών	ΟΗΕ	ΟΗΕ	ΟΗΕ ✓
USA	United States of America	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής	ΗΠΑ		ΗΠΑ ✓
WHO	World Health Organization	Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας	ΠΟΥ	ΠΟΥ	ΠΟΥ ✓
IOC	International Olympic Committee	Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή	ΔΟΕ		ΔΟΕ ✓

Η εφαρμογή μπορεί να γίνει και σε ξενόγλωσσες συντομομορφές όρων τις οποίες μέχρι σήμερα «εισάγουμε» αυτούσιες (όπως λ.χ. στην πληροφορική και στις τηλεπικοινωνίες). Ενδεικτικά παραδείγματα δίνονται στον πίνακα, όπου είναι σημασμένα με *νύγμα* (✓) τα Α&Α που θα μπορούσαν να επιλεγούν:

Αγγλική Συντομομορφή	Αγγλικός πλήρης όρος	Ελληνικός πλήρης όρος	πληρωνυμικό αρκτικόλεξο	λιτωνυμικό αρκτικόλεξο	Ακρώνυμο
AOC	Advice Of Charge	Πληροφορίες Χρέωσης	ΠΧ	ΠΧ ✓	ΠΛΗΧΡΕ ✓
API	application programming interface	διεπαφή προγραμματισμού εφαρμογής	ΔΠΕ	ΔΠΕ ✓	ΔΙΠΕ ✓
ASR	answer to seizure ratio	λόγος απαντημένων κλήσεων προς αριθμό καταλήψεων	ΛΑΚΑΚ		ΛΑΚΑΚ, ΛΑΚ ✓
ATM	asynchronous transfer mode	ασύγχρονος τρόπος μεταφοράς	ΑΤΜ	ΑΤΜ ✓	ΑΤΜΕ ✓
ATM	automatic teller machine	αυτόματη τραπεζοσυναλλακτική μηχανή	ΑΤΜ	ΑΤΜ ✓	ΑΤΜΗ ✓
AU	access unit	μονάδα πρόσβασης	ΜΠ ✓	ΜΠ ✓	ΜΟΠ ✓
CD	compact disk	σύμπυκνος δίσκος	ΣΔ	ΣΔ ✓	ΣΥΔΙ ✓
CPU	central processing unit	κεντρική μονάδα επεξεργασίας	ΚΜΕ		ΚΜΕ ✓
DTE	data terminal equipment	τερματικός εξοπλισμός δεδομένων	ΤΕΔ		ΤΕΔ ✓
DVD	digital video disk	ψηφιακός βιντεοδίσκος	ΨΒ	ΨΒ ✓	ΨΗΒΙ ✓
RAM	random access memory	μνήμη άμεσης πρόσβασης	ΜΑΠ		ΜΑΠ ✓
ROM	read-only memory	μνήμη μόνο ανάγνωσης	ΜΜΑ	ΜΜΑ ✓	ΜΝΗΜΟΑ ✓, ΜΟΑ ✓

Άρθρο 4 Παράγωγα και σύνθετα που βασίζονται σε αρκτικόλεξα ή ακρώνυμα

Σε ειδικές περιπτώσεις, για την κάλυψη κοινών γλωσσικών αναγκών, αλλά και υπαρκτών ορολογικών αναγκών, μπορούν να σχηματίζονται υβριδικά **παράγωγα** με θέμα ένα αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο (ελληνικό ή δάνειο) και επιτρεπτές ελληνικές παραγωγικές καταλήξεις, ή **σύνθετα** των οποίων κάποιο από τα συνθετικά είναι αρκτικόλεξο ή ακρώνυμο.

Εφαρμογή έχουμε στα παραδείγματα:

Συντομο- μορφή	Ξενόγλωσσος όρος	Ελληνικός όρος με χρήση της πλήρους μορφής	Ελληνικός όρος με χρήση της συντομομορφής
ΑΕΚτζής [aekdzís]	–	οπαδός της ΑΕΚ	ΑΕΚτζής
εξωΟΤΕικός [eksoteikós]	–	παράγοντας εκτός του ΟΤΕ	εξω ΟΤΕ ικός παράγοντας
OSIπαγής [ozípaγ.is]	OSI -based application	εφαρμογή βασιζόμενη στο μοντέλο OSI	OSI παγής εφαρμογή
IPπαγής [ai-pi-paγ.is]	IP -based transport	μεταφορά βασιζόμενη στο πρωτόκολλο IP	IP παγής μεταφορά
ISDN-συμβα- τός [ai-es-di-én simvatós]	ISDN -compatible line	γραμμή συμβατή με δίκτυο ISDN	ISDN -συμβατή γραμμή

6 Τελική πρόταση

Η ανάλυση του θέματος που προηγήθηκε και το προταθέν Σχέδιο ΚΔΑΑ δεν εξαντλούν το ζήτημα των ελληνικών Α&Α: προτείνεται, όμως, να αποτελέσουν βάση για ευρύτερη συνεργασία των συναρμόδιων φορέων, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε έναν περαιτέρω επεξεργασμένο και εμπλουτισμένο Κώδικα, σημαντικότερο εργαλείο για τις ομάδες της Ορολογίας και όχι μόνο. Η ΕΛΕΤΟ μπορεί να συντονίσει τη συνεργασία αυτή.

Λεξιλόγιο ισοδύναμων ελληνικών και αγγλικών όρων

Ελληνικός όρος	Αγγλικός όρος	Ελληνικός όρος	Αγγλικός όρος
ακρώνυμο	acronym	ορισμός	definition
αλλόφωνο	allophone	όρος	term
ανεπτυγμένη μορφή	expanded form	παριστάνω	represent
αντικείμενο	object	πλήρες όνομα	full name
απλός όρος	simple term	πλήρης μορφή	full form
απότμηση	back clipping	πρότμηση	front clipping
αρκτικόλεξο	initialism	ρίζα	root
ατομική έννοια	individual concept	συγκοπή	syncope
γενική έννοια	general concept	σύμβολο	symbol
εκφώνηση, εκφώνημα	utterance	σύμμιγμα	blend
έννοια	concept	σύμπλεγμα συμφώνων	consonant cluster
εννοιοδιάγραμμα	concept diagram	σύμπλεγμα φωνημάτων	phoneme cluster
θεματικό πεδίο	subject field	σύμπλοκος όρος	complex term
κατασημαίνω	designate	συντοπική μορφή	short form
κατασημαίνω λεκτικά	designate verbally	συντετμημένη μορφή	clipped form
κατασήμανση	designation	σύντμηση	clipping
λεκτικά	verbally	συντομογραφία	abbreviation
λεκτική κατασήμανση	verbal designation	συντομομορφή	abbreviated form
λιτό όνομα	succinct name	σύστημα εννοιών	concept system
μη λεκτικά	non verbally	υποδείκτης	subscript
μη λεκτική κατασήμανση	non verbal designation	φώνημα	phoneme
νύγμα	check mark	χαρακτηριστικό	characteristic
όνομα	name, appellation		

Παραπομπές

- [1] ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application*
- [2] ISO 704:2000, *Terminology work – Principles and methods*
- [3] Παπανούτσος Ε. Π., *Λογική, Εκδόσεις «ΔΩΔΩΝΗ» ΑΘΗΝΑ, 1974*
- [4] Nader J. C., *PRENTICE HALL's Illustrated Dictionary of Computing, 3rd Edition, 1998*
- [5] Βαλεοντής Κ., *Ανάλυση των βασικών αρχών της Τεχνικής Ορολογίας, Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης, Αθήνα, 1988*
- [6] Βαλεοντής Κ., *Φωνηματική στατιστική ανάλυση της Ελληνικής Γλώσσας, Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συμποσίου «Ακουστική», Βόλος, Ιούνιος 1981*
- [7] Βαλεοντής Κ., *Η εγκαταλειμμένη προφορική ελληνική γλώσσα, Κείμενο ομιλίας στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών στις 6 Απριλίου 1998 και στην Πανελλήνια Ένωση Λογοτεχνών στις 23 Φεβρουαρίου 1999*
- [8] Δημητρίου Σ., *Λεξικό όρων γλωσσολογίας, τόμοι Α' και Β', Εκδόσεις Καστανιώτη, 1983*
- [9] Τεγόπουλος - Φυτράκης, *Μείζον Ελληνικό Λεξικό, 1997*

Κώστας Βαλεοντής

Φυσικός-Ηλεκτρονικός, Τηλεπικοινωνιακός Μηχανικός

Υπεύθυνος Ομάδων Ορολογίας (ΜΟΤΟ, ΕΛΟΤ/ΤΕ48/ΟΕ1 κ.ά.)

Γενικός Γραμματέας της ΕΛΕΤΟ και Πρόεδρος του ΓΕΣΥ της ΕΛΕΤΟ.

Διεύθυνση: Καραμανλάκη 18, 112 53 ΑΘΗΝΑ

Αρ. Τηλεφ.: 210 8619521

Ηλ.Ταχ.: valeonti@otenet.gr.